

*Н.П.Кайпов - Ажиниёз номидаги Нукус Давлат
педагогика институти ассистент ўқитувчиси
Узбекистон, Нукус ш.*

ПЕДАГОГЛАРНИНГ КАСБИЙ РИВОЖЛАНИШИНИ БАҲОЛАШГА ОИД ЕТАКЧИ ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Аннотация

Ушбу мақолада замонавий таълим тизимида педагогларнинг касбий ривожланишини баҳолашга оид халқаро ёндашувлар, уларнинг афзалликлари ва амалиётдаги самараси чуқур таҳлил қилинган. Финляндия, АҚШ, Канада ва Европанинг бир қатор давлатларида қўлланилаётган инновацион баҳолаш механизмлари ўрганилиб, уларнинг умумий йўналишлари — рақамли баҳолаш, шахсий ривожланиш режалари, инклюзивлик, натижалар асосида баҳолаш, фидбек ва менторлик каби тенденциялар аниқланган.

Таянч сўзлар: педагог фаолияти, баҳолаш, касбий компетенция, рақамли портфолио, фидбек, менторлик, халқаро тажриба.

LEADING TRENDS IN ASSESSING THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS

*N.P. Kaypov assistant teacher
Ajiniyaz Nukus State Pedagogical Institute
Uzbekistan, Nukus*

Abstract

This article provides an in-depth analysis of international approaches to assessing teachers' professional development. Modern evaluation practices applied in Finland, the USA, Canada, and European countries—including digital portfolios, personal development plans, mentoring, and data-based assessment—are examined.

Keywords: teacher performance, professional development, digital assessment, feedback, mentoring, international practice.

Кириш

Бугунги кунда таълим тизимида глобал ўзгаришлар содир бўлаётган бир пайтда, педагогларнинг касбий фаолиятини баҳолаш масаласи стратегик аҳамият касб этмоқда. Жаҳондаги илғор таълим тизимларининг таҳлили шуни кўрсатадики, педагогларни баҳолаш фақатгина назорат ва рағбатлантириш воситаси эмас, балки унинг касбий ривожланишини таъминловчи, сифатли таълимни кафолатловчи механизм сифатида қаралади.

Таълим сифатини оширишнинг асосий шартларидан бири — педагогларнинг доимий равишда ўз устида ишлаши, янги метод ва технологияларни ўзлаштириши, профессионал компетенцияларини ривожлантириб бориши. Бу жараёни тизимли ташкил этиш учун самарали, очиқ, аниқ ва холис баҳолаш механизмларининг мавжудлиги зарур.

ОАК талаблари доирасида бу мавзу долзарб бўлиб, илмий-назарий таҳлил, қиёсий ўрганиш ва амалиёт билан боғлашни талаб этади. Шу боис мазкур мақолада педагогларни баҳолашнинг замонавий тенденциялари, халқаро ёндашувлар ва уларнинг Ўзбекистон шароитида қўлланилиши кўриб чиқилади.

1. Педагогларни баҳолашнинг замонавий мақсад ва вазифалари

Педагог фаолиятини баҳолашда замонавий ёндашувлар унинг касбий ривожланишига йўналтирилган тизимни талаб қилади. Бунда баҳолаш қуйидаги вазифаларни бажаради:

1.1. Педагогнинг касбий компетенциясини аниқлаш

Муаллимнинг фан бўйича билими, педагогик маҳорат, дарс лойиҳалаш кўникмалари, ўқувчилар билан ишлаш стратегиялари баҳоланади.

1.2. Педагог фаолиятидаги кучли ва заиф томонларни белгилаш

Баҳолаш фақат камчиликларни аниқлаш учун эмас, балки педагогнинг ресурсли томонларини кўрсатиш, уларни янада ривожлантиришга шароит яратишга қаратилган бўлиши керак.

1.3. Инновацион ёндашувларни рағбатлантириш

Замонавий таълим талабларига мос равишда инновацион методлардан фойдаланиш, рақамли технологияларни қўллаш даражаси муҳим мезон сифатида киритилмоқда.

1.4. Фидбек ва рефлексия маданиятини шакллантириш

Педагог ўз фаолияти устида фикр юритиш, таҳлил қилиш, фидбекни қабул қилиш ва қайта ишлашга тайёр бўлиши керак.

1.5. Индивидуал ривожланиш режасини (IRR) шакллантириш

Бир қатор ривожланган мамлакатларда баҳолаш натижаси асосида ҳар бир ўқитувчи учун шахсий ривожланиш йўл харитаси тузилади.

2. Етакчи халқаро тенденциялар

2.1. Баҳолашни касбий ривожланиш билан интеграциялаш

Финляндия, Сингапур, Канада тажрибасида баҳолаш тизими ўқитувчининг касбий ўсишини режалаштиришга хизмат қилади. Масалан, Финляндияда баҳолаш натижалари ўқитувчининг кейинги малака ошириш йўналишини белгилаб беради.

2.2. Рақамли технологиялар асосида баҳолаш

Охириги йилларда рақамли платформалар педагог фаолиятини баҳолашда муҳим ўрин эгаллади:

- электрон портфолио;
- онлайн дарслар видеотаҳлили;
- виртуал кузатувлар;
- автоматлаштирилган фидбек генераторлари.

Европадаги PROFFORMANCE модели педагог фаолиятини 360° баҳолаш имконини беради.

2.3. Персонализация ва малакага асосланган ёндашув

Ўқитувчилар учун микро-сертификатлар, рақамли бейджлар, компетенция гуруҳлари бўйича малака ошириш имкониятлари кенгаймоқда. Бу педагогнинг ўз йўналиши бўйича мутахассис сифатида шакллантиради.

2.4. Маълумотларга асосланган баҳолаш (Data-informed evaluation)

АҚШ ва Канадада педагог фаолияти ўқувчиларнинг натижалари, тестлар, рефлексия материаллари, ота-оналар фикри, ҳамкасблар тажрибаси асосида комплекс баҳоланади.

2.5. Менторлик ва коучинг

Финляндия, Сингапур ва Британияда ҳар бир янги педагогга 1–2 йил давомида ментор бириктирилади. Ментор:

- дарсларни биргаликда таҳлил қилади;
- фидбек беради;
- касбий қийинчиликларни енгишга ёрдам беради.

Бу баҳолашнинг жазоловчи эмас, ривожлантирувчи жараён эканини англатади.

3. Педагогларни баҳолашда қўлланиладиган мезонлар ва воситалар

3.1. Асосий баҳолаш мезонлари:

1. Педагогик ва фан компетенцияси
2. Методик маҳорат ва дарс лойиҳалаш
3. Интерактив ва инновацион методлардан фойдаланиш
4. Рефлексия ва фидбек маданияти
5. Рақамли саводхонлик ва ИКТ компетенцияси
6. Инклюзив ёндашув ва мулоқот маданияти
7. Касбий ҳамкорлик ва жамоада ишлаш қобилияти

3.2. Баҳолаш усуллари:

- дарс кузатуви (live & video observation);
- интервью ва суҳбат;
- ўқувчилар натижаларини таҳлил қилиш;
- электрон портфолио;

- ўз-ўзини баҳолаш;
- 360 даражали баҳолаш (ўқувчи–ота-она–ҳамкасб–маъмурият фикри).

4. Ўзбекистон учун амалий тавсиялар

4.1. Баҳолаш тизимини тубдан модернизация қилиш

Педагог фаолиятини баҳолашда халқаро мезонлардан фойдаланиш, очиклик ва шаффофликни таъминлаш лозим.

4.2. Шахсий ривожланиш режасини жорий қилиш

Ҳар бир ўқитувчида йиллик индивидуал ривожланиш режаси бўлиши шарт.

4.3. Электрон портфолио платформасини яратиш

Педагогнинг барча ишлари ягона порталда сақланиши керак.

4.4. Менторлик тизимини кучайтириш

Янги ўқитувчилар учун менторликни мажбурий қилиш.

4.5. Инклюзив таълим ва рақамли компетенцияни мезон сифатида киритиш

4.6. Баҳолаш натижаларига асосланган рағбатлантириш

Илғор педагоглар моддий ва маънавий рағбатлантирилиши зарур.

Хулоса ва таклифлар. Педагогларни баҳолаш тизими таълим сифатини оширишнинг негизи ҳисобланади. Жаҳон мамлакатлари тажрибаси шуни кўрсатадики, самарали баҳолаш тизими:

- ривожланишга йўналтирилган бўлиши;
- рақамли технологияларга асосланиши;
- менторлик ва фидбекни ўз ичига олиши;
- холис ва шаффоф бўлиши;
- маълумотлар таҳлилига таянишини талаб қилади.

Ўзбекистонда ҳам бундай тизимни жорий қилиш орқали педагогларнинг фаолиятини самарали баҳолаш ва уларни қўллаб-қувватлаш имкони яратилади.

Фойдаланилган манбалар

1. ASCD. New Trends in Teacher Evaluation. 2024.
2. OECD. Teacher Professional Development Review. Paris, 2023.
3. MDPI Journal. Digital Tools for Teacher Growth, Vol.15, 2024.
4. NCTQ. Teacher Evaluation That's Meaningful. Washington D.C., 2022.
5. Finnish Education Evaluation Centre. Teacher Development Framework in Finland. Helsinki, 2021.
6. PROFFORMANCE Assessment Tool. European Higher Education Context. 2022